

KARAKTERISTIČNI ZADARSKOOTOČNI TOPONIMI

VLADIMIR SKRAČIĆ
 Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 801.311:808.62-3
 Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno : 1994-03-30
 Received

Na temelju prikupljene toponomastičke građe s trinaest zadarskih otoka vanjskog i unutrašnjeg niza, autor pokušava izlučiti najfrekventnije semantizme, tako da između 5.000 pobilježanih likova uzima u obzir samo one koji su zasvjedočeni na tri otoka i više. Ovo se čini dovoljnim brojem potvrda za uopćavanje dijela toponomastičkih karakteristika skupine. Izabranim postupkom izolirano je 165 jedinica za analizu. U obzir su uzeti samo polazni (temeljni) semantizmi, bez determinanata.

Analizirajući tako dobiveni korpus autor pokazuje da more, iako sudbinski utječe na život otočana, nema ono mjesto u toponimskim potvrdama koje bi se moglo očekivati - barem kada je riječ o kvantiteti potvrda, i da motivaciju imenodavaca češće pokreću inherentna i lako uočljiva svojstva referenata, a manje neki drugi mogući razlog (obavljanje neke djelatnosti, npr.). Razvidno je da je u takvoj situaciji kopneni dio otoka u značajnoj prednosti.

Postoji čvrsta veza između jezične i socio-gospodarske određenosti stanovništva i distribucije toponimskih likova. Ta se veza iskazuje na različite načine. Veliki broj i velika okurencija toponima vezanih za poljodjelstvo nedvosmisleno upućuju na dominantni interes otočnog stanovništva za ovu djelatnost, a slaba zastupljenost hrvatskih leksema pod morem i na obalnoj crti, pokazuje da im je ono dugi niz stoljeća bilo velikom i prijetećom nepoznanicom. No, s druge strane, aloglotski jezični utjecaji i toponimjska građa na obali i pod morem pokazuju da je upravo taj dio litorala i akvatorija predstavljao najznačajnije mjesto u životu romanskog stanovništva, prije i nakon dolaska Hrvata na otoke.

Rezimirajući distribuciju izabranim postupkom dobivene toponimjske građe moglo bi se za zadarske otoke gotovo postaviti pravilo: Većina toponimskih likova je hrvatske jezične provenijencije, toponimi se nalaze na otočnom kopnu i vezani su za poljoprivredu. Manjina toponimskih likova je aloglotske provenijencije (najčešće romanske), imaju veliku okurenciju, potvrđeni su na obali ili u podmorju i stoje u svezi s ribarstvom i pomorstvom.

0. Uvod

Istraživanja na kojima temeljimo ovaj prilog sinkronijskog su karaktera. Realizirana su u svim naseljima vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka, anketiranjem autohtonih stanovnika. Svi tako dobiveni toponimski likovi

prikazani su na posebnim toponomastičkim kartama u jednom opsežnijem radu. Ovaj prilog napravljen je naknadnom analizom dijela prikupljene građe.

Da bi se dobio cjelovit uvid u sva obilježja zadarskootočne toponimije ovu suvremenu građu valjalo bi kombinirati s povijesnim potvrdama. Kako nismo u mogućnosti da takav prikaz damo u ovom trenutku, uz ostalo i zbog pomanjkanja cjelovitih povijesnih podataka, pokušat ćemo popisom najzastupljenijih toponimskih likova i analizom njihove pojavnosti na različitim i istim točkama skupine, odgovoriti na neka pitanja koja upravo takav raspored građe u prostoru nameće. Prostorna i semantička analiza potvrđenih likova, naime, pokazuje da značenja sadržana u apelativima, geografskim terminima i/ili toponimskim likovima¹ govore prije svega o etničkom i djelatničkom karakteru stanovništva koji nastava prostor, o njegovu jeziku, aloglotskim utjecajima, i nekim drugim, manje važnim i rjeđim manifestacijama života. Zatim, o samom terenu i njegovim karaktetistikama prouzročeni blizinom mora.

Zbog velikog broja toponimskih likova (oko 5000) i vrlo heterogenih jezičnih formula u kojima se pojavljuju (nesufiksne, sufiksne, kompozicijske i diskurzivne tvorbe), pokušali smo izlučiti na listi koja slijedi samo osnovne semantizme sadržane u apelativima i zemljopisnim terminima od kojih su kasnije, onomastičkim (denominacijskim) postupkom nastali toponimi. Dakle one apelative i zemljopisne termine za koje se može bez mnogo poteškoća i s velikom sigurnošću ustvrditi polazni etimon ili upotrebna vrijednost u današnjim otočnim govorima, ako je sama etimologija i nepoznata. Apelative kojima je semantizam isti (*sabun:pesak*, *punta:arat/rat*, *stret:vrata*, i druge) tretirali smo odvojeno zato što njihova distribucija u prostoru nije uvijek jednaka, a upravo je jedan od naših ciljeva da se pokažu i razlozi koji su uvjetovali ovu, različitu distribuciju. Iako su svi toponimi, kronološki gledano, jednom bili apelativi, odnosno geografski termini u užem smislu, a većinu i danas prepoznajemo kao takve, to nimalo ne priječi da na ovom mjestu i na ovoj razini analize govorimo o njima kao toponimima, jer oni to zaista i jesu s obzirom na njihov onomastički, a ne općejezični status, u konkretnoj upotrebi.

¹ Što je apelativ, što geografski termin, a što toponim, pitanje je kompleksno i ovdje mu ne možemo posvetiti pozornost. Iako apelativ i geografski termin s jedne strane i toponim s druge pripadaju različitim jezičnim kategorijama (u prvom slučaju govorimo o riječima s punim leksičkim značenjem, a u drugom o identifikaciji), za semantičku analizu to nije od posebne važnosti, jer se i u jednom i u drugom slučaju traži značenje. Budući da je ono sadržano samo u apelativima, mi na neki način izlazimo iz onomastike (pa prema tome i iz sinkronije). S druge pak strane, ne postoji ni jedan onomastički lik (onim) koji u jednom trenutku nije bio apelativ. Zato traženje značenja u onomastici i u konkretnoj toponimiji, iako provedeno na suvremenom korpusu, implicira elemente povijesnog pristupa građi.

1. Lista

Budući da smo napravili određeni izbor, potrebno je objasniti na kojima je on načelima učinjen.

1.1. Na listi koja slijedi nalaze se likovi potvrđeni na trinaest zadarskih otoka vanjskog i srednjeg niza: na Premudi, Škardi, Istu, Molatu, Dugom otoku, Silbi, Olibu, Zverincu, Ravi, Sestrunju, Ižu, Lavdari i Tunu, te na stotinjak manjih, njima pripadajućih otočića. Lavdara i Tun su nenastanjeni, a Škarda praktično nenastanjena, pa su toponimijski korpusi ovih otoka vrlo skromni i ne mogu se smatrati reprezentativnim za izabrani postupak. Zato se potvrde njihovih toponima rijetko nalaze u popisu. To, međutim, s obzirom na brojnost preostalih, bitno ne utječe na intenciju rada, ne remeti cjelovitost podataka.

1.2. Kao što je već kazano u uvodu obrada ne počiva na svim likovima niti na svim oblicima njihove pojavnosti. Smatrali smo reprezentativnim one likove toponima, odnosno apelative iz kojih su izvedeni, koji su potvrđeni na najmanje tri različita otoka. Potvrde s jednog pa čak i s dva otoka mogu predstavljati izolirani jezični fenomen, no one s tri, po našem mišljenju, predstavljaju dovoljan broj da se može govoriti o općoj jezičnoj pojavi. To tim više stoga što su se otoci u prošlosti - zbog slabih komunikacija i nepostojanja medija - uglavnom autonomno razvijali. Osim toga, većina se likova ponavlja više puta na istom otoku. Zato brojka 3 ili više u zagradi ne predstavlja broj likova nego broj otoka na kojemu se dotični lik pojavljuje. Tako se semantizam "aranj" pojavljuje u petnaest različitih realizacija - bez kompozicijskih tvorbi - *Aranj, arnji, Arnjić, Arnjina, Arvanj, Čarnje, Načarnje, Načrnje, Počarnje, Uarvanj, Varanj, Varanje, Višarnje, Vrnaška; Vrnj*, ali samo na tri različita otoka (DOC-DOI, RA, SI).

1.3. Većina likova u gradi identificira male referente. Na planu izraza te su konfiguracije često predstavljene kompozicijskim formulama - toponomastičkim sintagmama od dva člana ili više. Jedan od tih članova je determinant različite jezične provenijencije (prijedlog, prilog, pridjev, druga imenica...), kojim se izriče neko svojstvo manjeg ili manje važnog referenta (najčešće smještaj u prostoru u odnosu na veći i važniji; *pod, sjuga, zmorašnji...*). Karakteristika je determinanata da je njihov broj relativno malen, a okurencija velika. Pri sastavljanju liste uzeli smo u obzir samo one koji su se nekim jezičnim postupkom (obično derivacijom ili univerbalizacijom) supstantivirali: *bel, dubok, gol, oštar, pečen, ravan, star, širok, tanak, trišćen*. Ostale smo ostavili po strani. Determinanti predstavljaju posebnu klasu i na formalnom i na

sadržajnom planu, različitu od polaznih likova, i zato će im biti potrebno posvetiti pozornost u nekom drugom radu.

1.4. Temeljni semantizam izlučen je u reprezentativnom leksičkom obliku za sve oblike pojavnosti u toponimskim likovima. Kod manje poznatih, daje se sažet opis značenja. Zatim su navedeni svi polazni likovi u kojima se on pojavljuje u toponimima. Na popisu su i likovi izvedeni prefiksacijom, ako je prefiks srašten. Na listi, međutim, nisu likovi toponima čija je množina potpuno pravilno izvedena prema standardnojezičnom obrascu. No, one množine likova koje otkrivaju neki jezični postupak, različit od standardnojezičnog, a karakterističan za otočni dijalekt, navedene su posebno. Tamo gdje se zbog specifičnog govora različitih otoka likovi javljaju u dvije različite realizacije (*grbalgarba*, *mrtalmarta*, *vrh/varh*) temeljni semantizam iskazan je u onom liku koji ima više različitih potvrda u toponimiji.

1.5. Svi otoci su predstavljeni kraticom od dva velika slova² osim Dugog otoka kome je, zbog veličine - a i stoga što se dva njegova krajnja dijela u jezičnom smislu ne ponašaju istovjetno - pridodan i sektor. Ako se isti lik javlja u više sektora na Dugom otoku, crtica između oznaka za sektore (npr. DOA-DOF) kazuje da je taj lik potvrđen više puta na sektorima između A i F. Kako granica jezičnih razlika teče negdje oko sektora K, to slova koja predstavljaju sektore od A do K označavaju sjeverozapadni dio Dugog otoka, a slova od K do U jugoistočni dio. Samo DO, bez slova koje označava sektor znači da je lik potvrđen samo jednom na Dugom otoku. Treba imati na umu da se Dugi otok, zbog velikog broja nezavisnih toponomastičkih ishodišta, *de facto* ponaša kao više otoka.

1.6. Kod likova koji su zasvjedočeni na više od polovice otoka (7) u nastavku su navedene kratice za one na kojima toponimi s takvim likom nisu potvrđeni.

2. Semantizam, okurencija i potvrde

âranj "voda" (DOC-DOI, RA, SI); *Âranj, Ârnji, Arnjić, Arnjina, Ârvanj, Čarnje, Nâčarnje, Nâčrnje, Pôčarnje, Uârvanj, Vâranj, Vâranje, Višârnje, Vrnâška, Vrnj*

bêl (DOE, IS, IŽ, MO, OL); *Beljâvka, Beljuâvka, Bêli, Belilo, Bêlo, Bililo, Bilinâ*

² DO (Dugi otok), IS (Ist), IŽ (Iž), LA (Lavđara), MO (Molat), OL (Olib), PR (Premuda), RA (Rava), SI (Silba), SE (Sestrunj), ŠK (Škarda), TU (Tun) i ZV (Zverinac).

bôk "uvalica" (DOM, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ŠK, TU);
nema ZV; *Bôci, Bocic, Bočac, Bočić, Bočina, Bofci, Bôjci, Bôk, Bucac, Bučina, Čabôk, Prcabôk, Pribočić, Pribok, Vičabôk, Zabočac*

brâk "podmorski vrh" (DOB-DOU, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, ŠK, ZV);
nema: SI, TU; *Bračić, Brâk, Bruâk*

brîg (DOB-DOP, MO, PR, SE); *Brîg, Brîzi, Nâbrizi*

bunâr (DOB, ŠK, ZV); *Bunâr, Bunarić*

celîna "posjed jednog vlasnika" (DOC, SI, SE); *Celîna*

crikva (DOP, IS, OL, RA, SI); *Crikva, Crikvica, Crkôvno, Pucrikvo*

crnîka *Quercus ilex* (DOP, IS, OL, RA, SI); *Carnikovac, Crnîke, Crnîkovac, Čarnîka, Črnjevac, Črnjovac*

dolâc (DOM, IS, IŽ, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ZV);
nema: LA, ŠK, TU; *Dilac, Dôc, Dôca, Dôci, Dôčić, Dolac, Dôlčić, Doluac, Duolac, Podalac, Zadôci*

drâga (DOB-DOP, IS, IŽ, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ŠK, ZV);
nema: LA, TU; *Drâga, Drâgove, Drâzica, Drâžica*

dûb (DOA-DOO, MO, OL, SE); *Dûb, Dûbac, Dubâško, Dubovica, Dumbrôvo, Dupuâlji, Duščina, Duvâca, Duvčine*

dûbok (DOE-DOG, IS, IŽ, MO, SE); *Dinbôka, Dubočica, Dubôka, Dumbôka, Dunbôka, Dubîne*

dugâca (IS, IŽ, LA, MO, OL, SE, ZV);
nema: DO, PR, RA, SI, ŠK, TU; *Dugâca, Dugâcina, Dugâča*

dvôr (DOD, IS, IŽ, MO, OL, RA); *Dvôr, Dvorčić, Dvorîna*

gâj (DOE-DOO, IŽ, OL); *Gâj*

galîja (DOL-DOT, IS, MO, SE); *Galîja, Galijac, Galijôla, Galjôta*

garîna (DOC-DOJ, IŽ, MO, OL, SE, SI); *Garîna, Garînica, Zagarîne*

gârma "strma usjeklina na obali" (DOC-DON, IS, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ŠK, TU, ZV);
nema: IŽ, LA; *Gârma, Gârmenjak, Gârmica, Gârmina, Gôrmina, Gřmlje, Guârница, Pogârmu*

garofulîn "velika preža u moru" (DO, IŽ, SI); *Garafulîn, Garofulîn, Grafulîn*

glâd (DOB-DOP, IŽ, MO); *Gladajëvac, Gladûša*

glâva (DOB-DOU, IS, IŽ, MO, PR, SE, SI, ŠK);
nema: LA, OL, RA, ZV, TU; *Glâva, Glavica, Glavičina*

gôl (DOH-DOO, MO, RA, SI); *Gôlac, Golëno, Golîja, Gôlo, Golôčina*

gôlub *Columba livia* (DOB, IŽ, MO, PR, SE); *Golubîna, Golûbnjak, Gôlubovac*

gomila "nabacano kamenje" (DOC-DON, IŽ, LA, MO, OL, PR, SE, SI);
 nema: IS, RA, ŠK, TU, ZV; *Gomila, Gomilica, Gomilina, Gominj, Gominjak*
gračina "brdo s gomilom na vrhu" (DOC-DOP, IŽ, MO, OL, SE);
Gracina, Gračina, Gračnica, Gračišće, Gradac, Gradina, Grašišće, Grašišći,
Zagracina, Zagracina, Zagračino(n), Zgradina
gr̂ba (DOA-DOS, MO, OL, PR, RA, SE, SI ZV); nema: IS, IŽ, LA, ŠK,
 TU; *Gârba, Gârbrica, Garbîn, Gârbine, Ĝba, Gr̂pâcina, Ĝbavač, Ĝbica, Ĝbine*
grêda "nagli prijelaz plitko/duboko" (DOB-DOF, IS, TU); *Grêda*
grîža "kamenje" (DOT, IŽ, MO, OL); *Grišînji, Grîža, Rižnjak, Rižišće*
gröb (DOA-DOB, IŽ, OL); *Grobâk, Grobîna, Grobîšća*
gröta "kamenito dno" (DO, MO, SE); *Grocîna, Gröta, Grötica*
grüh "kamen" (DOC-DOH, MO, SE); *Grüh, Grûsi, Grûsi, Grûuševica,*
Grušina, Grūžina
gûmno (DOC-DOF, IŽ, MO, PR, SE, ZV); *Gûbno, Gumânci, Gumlîne,*
Gûmlo, Guvlîne, Guvnîne, Gûvno
hrîpa "kamenit vrh" (DOE, IŽ, MO, PR, SI); *Hrîca, Hrîča, Hrîpa, Hrîpe,*
Hrîpica, Hrîpnjak
igrîšće "okupljalište u centru naselja" (DOO-DOP, IŽ, OL, SE); *Igrîšće,*
Igrîšće
ilovača (DOC-DOH, IŽ, OL); *Ïlo, Ilovâč, Ilovâčina, Ïlovica, Jilovica*
Ivâñ (DO, MO, OL, RA, SI); *Ivânašovica, Ivânovno, Ivôsîc, Stivuân,*
Stivânje
jâma (DOC-DOR, IŽ, MO, OL, PR, SE); *Jâma, Jâmina, Jâmina*
japlënica "udubina u kojoj se čini vapno" (DOR, IŽ, MO, OL, RA, PR,
 SE, ŠK, ZV); nema: IS, LA, SI, TU; *Japlënica, Japlëniško, Japnënica*
jâz "završetak plitke uvale" (DOC-DOR, IŽ, MO); *Jâz, Jâzi, Jazîci,*
Jazîna, Jazîne
jëzero "jama s vodom na dnu" (DOC-DOT, IS, IŽ, MO, RA, SE, ZV);
 nema: LA, OL, PR, SI, ŠK, TU; *Jezerîna, Jëzero, Jëzero*
kabao (DOB-DON, IS, SE, ZV); *Kablënac, Kablîn, Kavlîn*
kâl "voda" (DO, OL, PR, SI); *Kâci, Kâčić, Kâlac, Kaluâc, Kâlčić, Kâlpić,*
Kuâlpić
kâmen (DOA-DOT, IS, IŽ, MO, OL, PR, RA, SE, ZV); nema: LA, SI,
 ŠK, TU; *Kâmenjak, Kamičina, Kâmik, Kâminjak, Kâminjak, Kamînje*
kâmenica (DOI-DOT, MO, RA, ZV); *Kâmenica, Kâmeničina*
kaštêl (DOH-DOP, IŽ, MO); *Kaštêli, Kaštênjak, Kôšljîn, Pokastêci,*
Zakošljîn

kâva "mjesto na kojemu se vadi kamen" (DOI, LA, OL, PR, SI, SE); *Kâfčica, Kâva, Potkâvu, Skâvac*

klanâc "ozidan prolaz između ograda" (DOC-DOE, MO, OL, SE, SI, ZV); *Klanâc, Kluanâc, Klânci, Klânčić*

knež (IŽ, OL, MO); *Knež, Knežačić, Knežâk*

kôlo "okupljalište u centru naselja" (DOC-DON, IŽ, RA); *Kolêdišće, Kolêšće, Kôlo*

komôra *Phillyrea latifolia* (DOJ-DOS, OL, PR, SE, ZV); *Komôrina, Komorišće, Komôrje, Komôrnjak, Komôrove*

konâ(l) "udolina između dva vrha" (DOB-DOR, IŽ, LA, MO, OL, RA, SE); nema: IS, PR, SI, ŠK, TU, ZV; *Kanâl, Konâ, Konuâ, Konâl, Konâlčić*

konopljîka *Vitex castus* (MO, SE, ŠK); *Konopljîka, Konopljîkica, Konopljîški*

kozâ (DOC, IŽ, IS, OL); *Kozîna, Kôzjak, Kôzje, Pukôzje*

kosîr (IS, OL, SE); *Koserâcina, Koserâča, Kosîr, Kosirâča, Kosirâčina*

krâj "predjel, strana" (DOC-DOO, IŽ, MO, PR, SE, SI, ZV); nema: IS, LA, OL, RA, ŠK, TU; *Krâj, Krâji, Krâjnovo*

krâva (DO, IŽ, MO, PR, SI); *Krâvina, Krâvljak, Krâvljaci*

krîž (DOB-DOO, IS, IŽ, MO, OL, SE, SI); nema: LA, PR, RA, ŠK, TU, ZV; *Krîž, Krîž, Krîžica, Krîžić, Krîžišće, Prekrîžû*

krûg "kamen vezan za podlogu" (DOF-DOP, IŽ, SE, SI, TU, ZV); *Kručîć, Krûg, Pôtkrug*

kûća (DOB-DOS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, TU, ZV); nema: IS, SI, ŠK; *Kûća, Kûćica, Kućimûl, Kućina, Kućišće, Pokûćine*

kûs "komad, dio" (DOE-DOO, IŽ, MO, OL, SI); *Kûs, Kuščîć, Kûščâk, Kûšjak, Kûšnjaci, Kûšnjak*

lantêrna "svjetionik" (LA, SI, TU); *Lantêrna, Lintêrna*

lâz "dio zemljišta" (DON-DOP, MO, OL, PR, SI, ZV); *Lâci, Lâsci, Lâšćîć, Luâšćîć, Lâz, Lâz, Lâze, Lâzi, Nalazi, Podnjalâzi*

lîha "ravno zemljište" (DOC-DOJ, MO, RA, SE, ZV); *Lîha, Lîhe, Lišice, Lišîna*

loîšće "uvala podobna za lov povlačnom mrežom" (DOA-DOT, IS, SI, ŠK); *Lojîšća, Loîšće, Luišća*

lôkva (DOA-DOT, IŽ, MO, OL, PR, RA, SE, SI, TU, ZV); nema: IS, ŠK; *Lokâjne, Lokânj, Lokuânj, Lokanjîć, Lokânjine, Lôkva, Lokvânj, Lokvuânj, Lôkvica, Lôkvina*

lopāta "nizak poluotok s prevlakom" (DOC-DON, MO, PR, SI); *Lopar, Lopata, Lopatica*
Lôvre (IŽ, MO, SI); *Lovrêč, Lovrečić, Lôvrino, Lôvrove*
lûka (DOB-DOU, IS, IŽ, MO, SI); *Lucina, Lučica, Lučina, Lûka, Triluke, Třiluke*
lûpež (DOF-DOT, IŽ, SE, ZV); *Lupêški*
magazîn "kućica na obali za odlaganje arti i alata" (DO, MO, PR, SE); *Magazîn*
mandrăc "završetak urbanizirane uvale" (DO, RA, SI); *Madrăc, Mandrăc*
Mārko (DOU, IŽ, MO, SE); *Mārkinô, Markôtin, Mārko, Mārko*
măslina (DOJ-DOT, IS, IŽ, RA, SE, TU); *Maslina, Măslinovac, Măslinjak, Măslovac, Măslovica, Măšlećica*
Mâte (DOI, IŽ, SI); *Matêšina, Maticevo, Mătulsko*
Măvar (DO, IS, SI, SE, OL); *Măvrovica, Măvar, Mavêrski, Mavrêla, Mavrêlja, Măvrova, Morovnik, Zamavrêski, Zamavrêski*
Martîn (IŽ, RA, PR); *Mariñcevo, Martinjac, Martinjica*
medvîd *Monachus albiventer* (MO, PR, SI, ZV); *Medvêjna, Medvîdna, Medvîja, Medvîjak, Mědvjak*
mêl "pličina koja započinje od obale" (DOP-DOU, LA, IŽ, MO, ŠK); *Mêl, Mêla, Melûra, Milûra*
mîr "zid, ruševine" (DOC-DOP, IŽ, MO, OL); *Mîr, Mîrice, Mirîna, Mirîšće, Mîrlice*
mîlin (DO, IŽ, ZV); *Mălin, Malinîna, Mlîn, Mlînica*
mřta *Myrtus communis* (DO, IŽ, LA, MO, RA, SI, ZV); nema: IS, OL, PR, SE, ŠK, TU; *Măria, Mărtovna, Mřte, Mřtenjak, Mrtinjica, Mřtovnjak*
mûl (DOB-DOU, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ZV); nema: ŠK, TU; *Bargumûl, Kućimûl, Mû, Mû(l), Mulčić, Muřina, Mûline, Prezmûl, Trimulř*
murăva *Lemna minor* (DOT, OL, SE); *Morăvina, Murăvina, Murăvnjak*
nôzdr(v)a "stjenovita i strma obala" (DOU, PR, SE, SI); *Nôzdra*
njîva (DOC-DOT, IS, IŽ, MO, OL, SE, SI); *Dugonjîva, Dugunjîva, Njîva, Njîvice, Vadanjîve, Velonjîva*
ôgrada "suhozidom ograđeno zemljište" (DOA-DOT, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, ZV); nema: SI, ŠK, TU; *Ôgrada, Ôgradica, Ôgradina*
ôsik "suhozidom ograđen pašnjak" (DOI-DON, IŽ, OL, RA, SE); *Osičić, Osićine, Ôsik, Sîćenica*

oštar (DOJ-DOP, MO, SE); *Ostarčić, Ostrica, Ōstrovica, Oštrāk, Ōštro, Ōštrovica*

padrâra "mali kamenolom" (DOB-DOS, MO, PR, SE); *Padrâra, Papadrâre, Pladâra, Popadrâre, Pradâra*

pâprat *Aspeliun trichomanes* (DO, IS, MO, SI); *Pâprenica, Puâprenica, Puâprinjak, Prapatân*

parpurêla "lukobran" (DOD, IS, SI); *Parpurêla, Prampurêla, Pumpurâla*
peč(ina) (DOC-DOT, MO, OL, SE, SI); *Pêc, Pêca, PŘeci, Pecîca, Pêc, Peçîna*

pečen "predjel izložen suncu" (DO, IŽ, MO, PR, RA); *Pečëni, Pečëno, Peçîšće, Pečarôvac, Peščëno, Peknjîca, Pekôsko, Petnjîca*

pijesak (DOA-DOJ, IŽ, OL, SE); *Pesuâk, Peščënica, Pisçâci, Pisçâk, Pisçënica, Pisçëvac, Zapiščâk*

plâna "neplodan teren" (DOE-DOU, IŽ, MO, OL); *Planâc, Planuâc, Planâtak, Planîšće, Plânka*

plâsa "kvalitetno zemljište" (DOE-DOI, IŽ, OL); *Plasîce, Plasîne*
plât "ravan teren" (DOD-DOP, IŽ, MO, OL, SE, ŠK); *Plâci, Plât, Pluât, Plâti, Plaičić*

plôča (DOE-DOR, IS, OL, RA, SE); *Plôča, Plôcje, Pljâca*

podânak "zemljište na dnu pristranka" (DOC, IS, PR); *Podânak, Podânci, Podûnci*

pôlje (DOC-DOT, IŽ, MO, OL, PR, RA, ŠK, ZV); nema: IS, LA, SI, SE, TU; *Pîpoljine, Pôljce, Pôlje, Poljîca, Poljîce, Poljîne, Poljîšinac, Prnâpolje, Zâpolje*

ponikva "udubina u polju" (DON-DOT, IŽ, MO, OL, PR, SE, ZV); nema: IS, LA, RA, SI, ŠK, TU; *Ponîkva, Ponîkva, Ponîkvice, Ponîkvine*

pôrât "urbanizirana, sigurna uvala" (DOO-DOR, IŽ, OL, PR, SE, SI, ZV); nema: IS, LA, MO, RA, ŠK, TU; *Mezoporîč, Pôrât, Portîč, Zâporât*

pôšta "mjesto podobno za ribolov" (DO, IŽ, MO, OL, PR); *Pôšta, Postîce*

požâr "zemljište dobiveno paljenjem" (DOB-DOR, LA, OL, SE); *Požâr, Požâr, Požuâr, Požâre, Požâri, Požaričić, Požaričkovac*

prîsika "prevlaka; zid koji dijeli posjed" (DOA-DOP, IS, IŽ, MO, PR, SE, ZV); nema: LA, OL, RA, SI, ŠK, TU; *Prîsika, Prîslig, Prîslik, Prîsliv, Zaprîsiçino*

pudarîca "uzdignuto mjesto za motrenje" (DOA, IŽ, LA, MO, RA); *Pudarîca*

pûnta "rt" (DOA-DOU, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SE, SI, ŠK, TU, ZV); *Puntâ, Puntâl, Puntalîć, Pûntica, Puntalîn, Puntîtn, Zapuntê(l), Zapuntîn*
pût (DOC-DOO, IS, MO, OL, PR, RA, SE, SI); nema: IŽ, LA, ŠK, TU, ZV; *Pût*

raskrižje (DOB, IŽ, MO, PR, SE); *Laskrižje, Laskrižno, Râskrižje*
râvan (DOA-DOP, IŽ, MO, OL, PR, SI, SE, RA, ZV); nema: IS, LA ŠK, TU; *Ravânac, Ravânac, Ravânce, Râvni, Ravnîca, Ravnîčine, Ravnîšća, Ravnîšće, Ravnîšina, Ravnîšće*

rëbro (DOP, IŽ, MO, PR, SE); *Lëbra, Podëbra, Rëbra*

rëpa (DO, IŽ, ZV); *Rîpišće, Rîpnjak*

rîva (DOB-DOR, PR, SE); *Rîva, Rîvica*

řt (DOA-DOR, IŽ, OL, RA, SI, SE); *Ārat, Artâc, Artâk, Artîć, Artîna, Āinjarât, Hřti, Hřtić, Nârat, Podârti, Podârtine, Prdarînu, Podrâti, Posjârat, Rât, Sinjarât, Suhârat, Škaminjarât, Uvârat, Vârat, Vrât, Zahriâ, Zârat*

rûnka "travnato zemljište" (DON, PR, SE); *Bačinarûnka, Rûnjica, Rûnjka*

rûpa (DOB-DOU, IŽ, LA, RA, SE); *Rûpa, Rûpina*

rûta *Ruta graveolens* (DOJ-DOP, IŽ, SI, ZV); *Rûknjak, Rûtnjak, Rûta, Rûtnjaci, Rûtnjak*

sabûn "pijesak" (DO, MO, OL); *Sabunêra, Sabunîna, Sabunjâče, Sabûša, Sambunêra, Sambunić, Sambunîna*

sâd (DO, IŽ, MO, OL, PR, SE, SI, ZV); nema: IS, LA, RA, ŠK, TU; *Posedîne, Sâd, Sâdi, Sadîne, Zâsada*

sakatûr "improvizirani tor za ovce" (DO, MO, PR); *Sakadûr, Sakatûr, Sakaturîna*

samotvõrac "uvalica" (DOI, OL, SI); *Samotvõrac, Smatvõrac*

sêlo (DOD-DOT, IS, IŽ, SI, ZV); *Selišće, Selišća, Sêlo*

sîka "pličina uz razinu mora" (DOS-DOU, IS, IŽ, LA, MO, OL, PR, RA, SI, ŠK); nema: SE, TU, ZV; *Sëka, Sîka, Sîkica*

skrâča "udubljenje u kamenu" (DOA-DOT, IŽ, OL, PR, SI, TU); *Skrâca, Skrâča, Skrâčele, Skrâčina, Skrâčje, Skruâčje, Skrâs, Skrâsje, Skrâšje*

slâtina "lokva" (DOB-DOO, OL, SI); *Slâtina, Slâtinica, Slotînjak, Slôtînjak*

smõkva (DOO-DOM, LA, MO, OL, PR); *Posmõkvinu, Smõkva, Smõkvica, Smõkvina*

sõl (DOC-DOD, IŽ, OL, MO); *Slanâc, Stanuâc, Sõline, Solînice, Sõlinski, Soliõna, Solišće, Solišćica, Sotorišće, Šotorišće*

srēdnji (DOB-DON, IŽ, PR, RA, SI, SE); *Srēdak, Sredīnjak, Srednjāča, Srīdnja, Srīdnje, Srīdnji*

stār (DOD-DON, IŽ, OL, SE); *Stārčić, Starēnsko, Starīna, Starinīca, Stārīnsko*

stēna (DOB-DOT, OL, SI, ZV); *Stēna, Stēnice, Stīna, Stīnice*

stōl "izrazit kamen pod morem" (DOB, OL, IŽ, SE); *Stōci, Stōl, Stōli, Stōlīne*

strāža "vrh pogodan za motrenje" (DOB-DOU, IS, IŽ, MO, OL, SI, ŠK, TU); nema: LA, PR, RA, SE, ZV; *Postrāžu, Postruāžu, Stāžnjak, Strāza, Strāža, Stražuāc, Strāžica, Struāžica, Strīžna, Strīžnjuāk, Strīžna*

strēt "tjesnac" (IS, PR, TU, ZV); *Strēt, Strētić, Štrēt*

studēnac (DOH, MO, PR, SE, SI); *Studēnac*

šijānje "dio ribarske pošte" (DON, IS, RA, SE); *Sijauānje, Šijānje*

šipnāta "prirodna voda" (DOA-DOK, IŽ, MO, SE, ZV); *Šipnāta, Šipnātica, Šipnātkā, Zašipnāto(n)*

širōk (DO, IS, PR, SE); *Širōka, Širōki, Širōko*

škālja "sitno kamenje" (DOB-DOO, IŽ, MO, SE, TU, ZV); *Skālja, Škālja, Škāljinā, Škāljinē*

škār "niska obala" (DOO, IS, OL, SI); *Skārski, Škār, Škuār, Škēr*

škōlj "otok" (DOA-DOR, IŽ, PR, ZV); *Škōj, Škōlj, Škōljac, Školjīc*

škrevāda "poluotok s vrhom i prevlakom" (LA, IS, ZV); *Skrivadīca, Škrevāda, Škrivāda*

škrīla "ravan kamen" (DOA-DOJ, IŽ, OL, MO); *Skrilīna, Škrīla, Škrilīna, Zaškrilīne*

škvēr "istezalište i malo brodogradilište" (DOI-DOR, IS, RA, SI); *Škvēr, Škverīc*

tāle ? (DO, OL, PR); *Tāle, Ftāle*

tānak "prevlaka" (DOB-DOM, IS, IŽ, MO, RA, SE); *Potānko, Putānki, Tānki, Tānko, Tōnko*

tārs (DOH-DOR, LA, MO, OL, SE, SI); *Potāršće, Tārsina, Tārsje, Tārsti, Tāršće, Trsīna, Trsje, Zatršīne*

trāta "uvala podobna za lov povlačnom mrežom" (DOA-DOP, IS, MO, OL, SI, ŠK, ZV); nema: IŽ, LA, PR, RA, SE, TU; *Potrāta, Potrāticu, Trāta, Trātica*

trišćen "vrh" (DOJ-DON, IS, MO, ŠK); *Triškavac, Trišćen, Triščeni, Triščeno, Triščenjāk, Trišinjak*

trñ (DOD-DOE, IŽ, PR); *Tarnuāc, Trnāc, Trñ*

üğljen (DOB-DOO, MO, SI); *Ugârci, Ugljâk, Ugljâr, Ÿğljenica, Ugrâjak*
vâla "uvala" (DOB-DOT, IS, MO, OL, PR, RA, SE, SI); nema: IŹ, LA, ŠK, TU, ZV; *Vâla, Valânčica, Vâlica, Vališina, Valunič, Zavališće*
vlâka "izduženo zemljište" (DOG, IŹ, SE); *Vlačica, Vlâka*
vôda (DOB-DOT, IS, IŹ, LA, MO, OL, PR, SE, SI, TU); nema: RA, ŠK, ZV; *Ispodvodê, Uvodê, Vedenjâk, Vôda, Vodenjâk, Vodenjuâk, Vodice, Vođina, Vodomârka, Vodostâj, Vodoiic, Vodotok, Vudinjâk, Vudolja, Zdolvodê*
vôl (DOA-DOR, IŹ, MO, OL, PR, SE); *Velûjak, Volîna, Volûjaci, Volûjak*
vôsik "tor za domaće životinje" (DOD, OL, MO); *Vôsik, Vôsici*
vrâna (DO, IŹ, MO, SE); *Vrânac, Vrânač, Vranâška, Vranîne*
vrâta "tjesnac" (DOG-DOR, IŹ, LA, OL, MO, TU); *Vrâta, Vruâta*
vřh (DOB-DOT, IS, IŹ, LA, MO, PR, RA, SE, SI, ŠK, TU, ZV); nema: OL; *Râzvršće, Vârĥ, Varšâk, Vâršina, Vřh, Vrsâk, Vrsiic, Vršâk, Vršuâk, Vřci, Zavârĥ, Završuâk*
vřtal (DOC-DOP, IS, IŹ, LA, MO, RA, SE, TU, ZV); nema: OL, PR, SI, ŠK; *Kovřtlovo, Vârta(l), Vârtilac, Vârtili, Vârtiliici, Vârtilina, Vřta(l), Vřtlac, Vřtli, Vřtliici*
vrûlja (DOB-DON, IŹ, MO, OL, PR, SI); *Vrûjina, Vrûjke, Vrûlja, Vrûljica, Vrûljina, Vrûnjke, Vrûtak*
zâglav "poluotok s vrhom" (DOB-DOR, IŹ, MO, RA, SE); *Zâglav, Zâglaviic, Zâglavin*
zêmlja (DOB-DOC, IŹ, MO, PR, SE); *Zemljačina, Zêmlja*
zûb "rt" (DOF, MO, OL, PR); *Zûb, Zubiic, Zubîna, Zubînin*
žâl (DOA-DOP, IŹ, MO, OL, PR, SE, SI); nema: IS, LA, RA, ŠK, TU, ZV; *Źajnica, Źâl, Źâla, Źuâli, Źâllica, Źâllic, Źâlo, Źôli, Źuâlic*

3. Semantička podjela

Kao što se vidi s popisa, dobili smo prema kriteriju koji smo odredili, korpus od 165 jedinica. Daljnja će se analiza temeljiti samo na njima, a njoj se može pristupiti na različite načine. Da bi se odgovorilo na pitanja koja su postavljena u uvodu, osvrnut ćemo se na semantizam toponimskih likova, distribuciju u prostoru i jezično podrijetlo, te pokušati utvrditi u kakvoj vezi stoje ove činjenice.

Svaka semantička podjela u heterogenom korpusu kao što je toponomastički uključuje stanoviti stupanj arbitrarnosti autora, unatoč nastojanju da se on svede na najmanju moguću mjeru. Problem je sintetiziranog

prikaza i klasifikacije da se odrede relevantni kriteriji za podjelu. Budući da se semantičkoj klasifikaciji ne može pristupiti samo s formalne strane, te da se semantička polja referenata često preklapaju, problem razgraničenja se čini tim kompliciraniji. Kako je svrha ove podjele da samo skicira dominantne tendencije u distribuciji, to manja pretapanja u semantičkim poljima ne bi smjela bitno utjecati na konačni cilj i rezultat ovog istraživanja.

Bez obzira na sve teškoće i opasnosti, iz prezentirane građe mogu se izdvojiti dvije velike semantičke klase. U prvu svrstavamo sve toponime u čijim se imenima, u apelativnoj ili metaforičnoj formi prepoznaju karakteristike neke prirodne konfiguracije (izgled, oblik i sastav tla, voda, biljni ili životinjski svijet...) a u drugu sve one kojima je povod u imenovanju mogla biti neka ljudska djelatnost, bez obzira da li je rezultat te djelatnosti neki artefakt ili sâm prostor, imenovan drugačije zbog toga što se dotična djelatnost na njemu obavljala, te su na taj način dovedene u drugi plan prirodne značajke koje su mogle biti povod imenovanju, ali se to nije dogodilo.

3.1. "Prirodni" semantizmi

3.1.1. Na otočnom kopnu: **kamenito tlo**: gol (4),³ griža (4), gruh (3), kamen (9), krug (6), ploča (5), skrača (6), stena (4), škriča (4), školja (6); **sastav tla**: bel (5), ilovača (3), pesak (4), sabun (3), zemlja (5); **izgled i oblik tla**: dolac (10), draga (11), gaj (3), galija (4), jama (6), klanac (6), konal (7), peć(ina) (5), pečen (5), plana (4), plat (6), polje (8), ponikva (7), prisika (7), ravan (9), rupa (5); **uzvisine (oronimi)**: brig (4), glava (8), grba (8), hripa (5), kaštel (3), oštar (3), rebro (5), srednji (6), straža (8), trišćen (4), vrh (12).

3.1.2. Na obali i pod morem (limnonimi):⁴ **kopno uz obalnu crtu**: grotta (3), nozdra (4), škar (4); **uvale (ormonimi)**: bok (12), draga (11), dubok (5), garma (11), jaz (3), kabao (4), kosir (3), luka (5), mandrač (3), porat (7),

³ Brojka u zagradi označava broj otoka na kojima je dotični semantizam potvrđen, a ne broj ukupnih potvrda u toponimijskom korpusu.

⁴ Da je more i obala, a naročito podmorje toponomastičarima slabije poznato od kopna vidi se i iz terminologije. Čitave klase "morskih" referenata nisu terminološki pokrivena iako se tome ništa ne suprotstavlja. Pellegrini, 1990, *Toponomastica italiana*, Hoepli, Milano, str. 4. predlaže za obalne konfiguracije jedinstven termin: *limnonim*. Iako bi mu se mogao naći prigovor, barem s etimološke strane, najgore je to što je i on preširok. Naše iskustvo upućuje na potrebu veće terminološke preciznosti, pa da se razgraniče uvale i rtovi od same obalne crte, podmorje i tjesnaci od jednog, drugog i trećeg. Zato bi trebalo nastojati da se uz postojeći *nesonim* (za otoke), uvedu i novi: za uvale (*ormonim*), za rtove (*akronim*), za tjesnace i prolaze (*diaplonim*), za podmorje (*talasonim*). Ovaj posljednji termin upotrebljava se danas u nešto drugačijoj akceptiji (za imena mora i oceana, a čemu bi možda bolje odgovarao *pelagonim*). Koliko god se činilo nategnutim uvođenje novih termina, mora se reći da bi njihovo postojanje bilo od velike praktične i operativne vrijednosti u semantičkim sistematizacijama i klasifikacijama.

samotvorac (3), širok (4), vala (8), žal (7); **rtovi** (akronimi); lopata (4), punta (13), rt (6), škrevada (3), zaglav (5), zub (4); **tjesnaci** (diaplonimi): stret (4), vrata (6); **otoci** (nesonimi): školj (4); **prevlake**: tanki (6), prisika (7); **podmorje** (talasonimi): brak (11), greda (3), grob (3), mel (5), sika (10), stol (4).

3.1.3. Biljke i životinje: **zoonimi**: golub (5), koza (4), krava (5), medvid (4), vol (6), vrana (4); **fitonimi**: crnika (5), dub (4), komora (5), konopljika (3), maslina (6), murva (3), mrta (7), paprat (4), ripa (3), ruta (4), smokva (5), trn (3).

3.1.4. **Hidronimi**: aranj (3), bunar (3), jezero (7), kal (4), lokva (11), slatina (3), studenac (5), šipnata (5), voda (10), vrulja (6).

3.2. Rezultat djelatosti:

3.2.1. **Poljodjelstvo**: celina (3), dugača (7), garina (6), glad (3), gumno (6), kus (5), laz (6), liha (5), njiva (7), ograda (10), plasa (3), podanak (3), požar (4), runka (3), sad (8), star (4), tale (3), tars (6), ugljen (3), vlaka (3), vrta (1) (9); te već spomenuti dolac, gaj, polje, ponikva, zemlja, koje su i konfiguracije i obrađeno zemljište na tim konfiguracijama.

3.2.2. **Ribarstvo**: loišće (4), pošta (5), šijanje (4), trata (7);

3.2.3. **Stočarstvo**: osik (5), pudarica (5), sakatur (3), vosik (3);

3.2.4. **Graditeljstvo**: japlenica (9), kava (6), padrara (4);

3.2.5. **Ostale djelatnosti**: sol (4), škver (4), lupež (4);

3.2.6. **Odonimi**: kraj (7), koldišće (3), igrišće (4), raskrižje (5), selo (5);

3.2.7. **Artefakta**: crkva (5), dvor (6), garofulin (3), gomila (8), gračina (5), kamenica (4), križ (7), kuća (10), lanterna (3), magazin (4), mir (4), mlin (3), mul (11), parpurela (3), put (8), riva (3);

3.3. **Antroponimi**: Ivan (4), Lovre (3), Marko (4), Martin (3), Mate (3), Mavar (5)

3.4. **Posjedovni**: knez (3).

4. Prostorna distribucija toponimskih likova

Što pokazuje ovako sistematizirana podjela najokurentnijih semantizama na zadarskim otocima vanjskog i srednjeg niza?

4.1. Iako je riječ o jednom izrazito morskom, da ne kažemo *par excellence* morskom prostoru, broj semantizama s kopna daleko nadmašuje one s obale i podmorja ili vezane za djelatnosti koje se na tim površinama obavljaju. Na taj se način potvrđuje općevažće načelo da se u toponomastičkim istraživanjima

razumna prednost valja dati kopnu jer je ono, a ne more, prirodni prostor za održanje čovjeka na zemlji. Činjenica da je zadarski akvatorij najrazuđeniji na Jadranu nije ostavila takav trag u toponimiji da bi je se moglo, barem na ovoj globalnoj razini, smatrati bitno drugačijom od otočne toponimije ostalih jadranskih skupina. Neke razlike u izboru leksema ili čak njihov izostanak u drugim skupinama ne dovode u pitanje ovu pravilnost.

Dovoljno je konstatirati da u podmorju zatičemo samo jedan izrazito podmorski termin (*brak*, u akvatoriju 11 od 13 otoka), ta činjenica govori sama za sebe. Ostalih pet (*sika*, *mel*, *greda*, *grob* i *stol*) ili su metafore prenesene s kopna u more (*greda*, *grob*, *stol*) ili pak postoje na kopnu u drugačijoj semantičkoj akcepciji (*sika* = "kamen uz obalu" na drugim točkama; semantički: "suho mjesto", a *mel* = "pijesak"; u semantičkim paralelama *pesak* i *sabun*). Na obalnoj crti isto tako: samo četiri različita termina predstavljaju mjesta namijenjena ribolovu: *loišće*, *pošta*, *šijanje*, *trata*. Iz ostalih sfera vezanih uz more i djelatnosti na moru može se još ubrojiti jedno ime ribe - koja to na koncu uopće nije - a koje je također preneseno s kopna: *medvid* (*Monachus albivebter*) i jedan artefakt: *mul*. Sva ostala imena na obali, a ona su itekako brojna, motivirana su izgledom ili nekim svojstvom referenta, koje ne stoji ni u kakvoj vezi s morem.

S činjenice da su najbolje potvrđeni likovi još k tome aloglotske provenijencije (*brak* 11x, *mul* 11x, *sika* 10x, *trata* 7x) lako se može izvesti i drugi isto tako važan zaključak, a taj je da su Hrvati dolaskom na otok slabo bili upućeni u ribarstvo i pomorske vještine, pa su termine iz ove sfere - koje na sinkronijskoj osi možemo i moramo smatrati čakavskim i *via facti* hrvatskim - preuzeli od onih koji su ih imali: najprije od zatečenih Romana, a kasnije od jakinskih, mletačkih, puljiških ili nekih drugih ribara, pomoraca i trgovaca sa susjedne obale. Na drugoj strani, množina kopnenih leksema, posebno onih vezanih uz izgled, sastav i obradu tla je takva da ne ostavlja nikakva mjesta sumnji o dominantnom interesu korisnika prostora: poljodjelstvu. Kada se još ustvrdi da među tim terminima nema ni jednog aloglotskog, onda se jasno vidi da je pristup obali i moru hrvatskog pučanstva na zadarskim otocima predstavljao dugotrajan i spor proces. Da je tome tako, neprijeporno svjedoči i lokacija naselja na zadarskim otocima. Sva su nastala na brdu⁵ ili na pristranku,

⁵ Reprezentativan primjer zadarskootočnog naselja su *Sale*, kasnije jednog od najvažnijih ribolovnih središta na Jadranu. Toponimi i prezimena u *Selu* - dijelu naselja na brijegu - koji su osnovali Hrvati dolaskom na otok, gotovo su beziznimno hrvatski, dok su toponimi i prezimena iz *Poria* - dijela naselja na moru, osnovanog kasnije zamahom ribarstva u XVI. st. - mahom talijanski.

bliže polju, lokvama i točkama za motrenje i praćenje situacije na moru (*Straže*), odakle su uglavnom dolazile opasnosti.

4.2. Druga je bitna karakteristika ovog popisa nerazmjer koji vlada u broju jedinica koje označavaju prirodne konfiguracije u odnosu na one koje su rezultat neke djelatnosti. I u ovom segmentu na djelu je općetoponomastičko načelo da u onosemasiološkom postupku imenodavci daju prednost inherentnim obilježjima referenta, a potom ostalim: prostornim, posjedovnim, djelatničkim... svojstvima. To dalje znači da je temeljni korpus zadarskootočne toponimije i na ovoj razini analize podudaran s ostalim jadranskim korpusima. Razlike koje postoje u jezičnom iskustvu imenodavaca na različitim točkama, ne kose se sa spomenutim pravilom. Kakav je otočni prostor i koje su to njegove karakteristike, te kako su ih imenodavci "vidjeli", lako se može razabrati iz popisa u točkama 3.1.1. i 3.2.1, koje su ujedno i najbolje dokumentirane.

4.3. Pomanjkanje obradiva zemljišta i nasušna potreba prvih otočana da opstanu u takvom prostoru i bez ribarstva kao pomoćne djelatnosti, barem u prvoj fazi, rezultirala je golemim brojem jedinica koje se odnose na pripremu, podjelu i obradu tako skromnog i neplodnog tla. I na ovoj se točki analize zadarskootočna toponimija ponaša u skladu s općeprihvaćenim saznanjima. Naime, postojanje istovjetnih i brojnih referenata iste naravi nije dovoljan uvjet da oni dobiju svoje mjesto u toponimskim likovima. Štoviše, upravo suprotno, pomanjkanje važnog i upravo odlučujućeg životnog elementa, s jedne strane, i ovisnost o njemu s druge, ponukat će imenodavce da svaku, i najmanju posebitost trdom nastalih obradivih čestica, različito imenuju: *celina, dugača, garina, guvno, kus, laz, liha, njiva, ograda, plasa, podanak, požar, sad, starina, tale, tarsina, vlaka, vartal te dolac, gaj, polje, ponikva, zemlja*.

Gotovo je istovjetna situacija s vodom koje nikada nije bilo dovoljno na jadranskim otocima i o kojoj je jednako kao i o zemlji ovisio ponekad i sâm opstanak.⁶ Upravo je zato svaka voda, prirodna ili artificijalno uređena, predstavljala referent od prvorazrednog značenja. Nije stoga čudno što su do današnjih dana tako postojano preživjele forme iz najranijeg razdoblja nastanjivanja: *Aranj* i *Šipnata* u raznim derivacijskim i kompozicijskim formulama. Na drugoj strani, recentnije kreacije oslikavaju svu raznolikost referenata s vodom: *bunar, jezero, lokva, slatina, studenac, voda, vrulja*.

⁶ U tom smislu poseban interes pobuđuje smisao otočana za predviđanje vremena i, razumije se, oborina. Taj smisao i potreba potvrđeni su i u toponimiji, uglavnom u svezi s vjetrovima. Zbog golemog broja potvrda, ovaj ćemo segment podvrci analizi drugom prilikom.

U ovu skupinu se donekle neočekivano, ali prema istom načelu, uklapaju semantizmi vrlo prisutnih kulturnih biljaka na otocima: masline i smokve na primjer. Poznato je koje su mjesto ove biljke zauzimale, a gdje i danas zauzimaju u otočnom gospodarstvu. No nijedan maslinik ili smokovik nemaju tu biljku u formama izraza i sadržaja. Upravo suprotno, mali otoci, uvale, vrhovi ili pašnjaci s izoliranim stablom divlje masline (*Olea oleaster*) ili smokve (*Ficus carica*) nose takva imena: *Maslinovac* (otočić), *Maslinjak* (otočić), *Maslovac* (vrh), *Maslovica* i *Mašlećica* (uvale); *Divlja Smokva* (teren), *Smokvica* i *Smokvina* (vrhovi), *Smokvica* (uvala).

Slično se dogodilo sa semantizmima "koza", "vol" i "krava", potvrđenim na velikom broju otoka, iako relativno rijetki u otočnim kućanstvima u odnosu na najprisutniju ovcu, koja se, prema utvrđenom kriteriju, nije uspjela uvrstiti u popis.

4.4. Toponimija nas ponekad obavještava i o napuštenim ili zaboravljenim sadržajima, nekada vrlo prisutnim u životu i praksi otočana. Sigurno da selektivan odabir likova ne pruža sve obavijesti o svakom otoku. Ipak, i ovako sumaran, daje nam do znanja da je jedna od ključnih prehrambenih kultura do pojave krumpira bila repa (*Brassica rapa*) i da je *ruta* (*Ruta graveolens*) igrala stanovit utjecaj u kvaliteti života; da se zemlja pripremala za obradu paljenjem (*požar* i *garina*); da se riba lovila isključivo s kopna, povlačnim mrežama (*trata*, *loišće* i *šijanje*); da su se stada nadzirala s *pudarica*, sakupljala u *sakature*, a ponekad bogme i krala (*lupež* i *tat*); da se na obali pravilo ili sakupljalo sol (*Slanac*, *Soline*, *Solišće*, *Sotorišće*), popravljalo i gradilo brodove (*šker*), itd...

5. Aloglotska i idioglotska distribucija

O djelatnostima, potrebama, životnoj i jezičnoj praksi na otočnom prostoru mnogo govori i karakteristična distribucija aloglotskog i idioglotskog materijala. Na konstituiranje otočnog toponimijskog korpusa utjecalo je više civilizacija i njihovih jezika. Ova, kronološka i jezična prisutnost nije ostavila jednak trag u toponimiji. Jasno je da množina toponimskih likova iz bilo kojeg perioda ovisi o intenzitetu napučenosti. Isto tako, recentni slojevi ostavljaju više jezičnih potvrda od onih iz najranijih epoha. Budući da su zadarski otoci danas nastanjeni Hrvatima i da su, unatoč teškoj demografskoj regresiji, još uvijek u cjelini gušće nastanjeni nego u najranijim razdobljima, to je koncentracija slavenskih elemenata u odnosu na romanske (bilo dalmatoromanske ili kasnije venecijanske) i predromanske (grčke i ilirske) daleko značajnija.

Međutim, ono što nas ovdje zanima nije samo količina grade iz pojedinog jezičnog sloja, već i prije svega, njezin raspored u prostoru. Željeli bismo zato odgovoriti na nekoliko pitanja: U kakvom odnosu u prostoru stoje povijesno različite jezične jedinice? Kakve referente imenuju? Koji su razlozi učinili da su imena nekih referenata bez poteškoća preživjela do naših dana, odoljevajući civilizacijskim i jezičnim nadslojavanjima?

5.1. Iz najstarijeg jezičnog sloja do nas su doprli toponimi i zemljopisni termini *Aranj* (3), *Hripa* (5), *griza* (4) i *garma* (6). Prvi je hidronim i potvrđen je, koliko je danas poznato,⁷ samo na zadarskim otocima. Drugi je najčešće oronim, ali, jedino na zadarskim otocima, i nesonim (*Hripica* i *Hripnjak*). Zasnjeđen je i na drugim jadranskim točkama (*Hripe*, Murter; *Gripe*, Split). Treći je geonim, a četvrti limnonim i označava malu raspuklinu u obliku strme uvalice uz obalu, potvrđen i u drugim semantičkim akcepcijama na jadranskim otocima,⁸ a u ovoj naročito bogato u Kornatima. Kao što se vidi, svi predstavljaju važne prirodne referente, bilo po svom sadržaju, bilo po svojoj uočljivosti. Moglo bi se govoriti i s nekim drugim prežicima iz istoga sloja, no zbog malog broja potvrda prekršili bismo načelo na kojem se temelji ovaj prikaz.⁹ Osim toga, mali broj potvrda ostavlja mnogo prostora za nagadanje.

5.2. Prva grčka kolonizacija nije, koliko je poznato, doprla do zadarskih otoka, pa se grčki prežici u toponimiji i leksiku ne mogu smatrati kreacijama nastalim *in situ*. Zato etimološki gledano grčke lekseme, zasnjeđene u toponimskim likovima na zadarskim otocima, koji danas funkcioniraju kao prepoznatljive riječi čakavskog ili standardnog jezika, smatramo naknadnim posudenicama: *galija*, *mandrač*, *vrtal*, *žal*...

5.3. Za ovu analizu najzanimljivija je romanska i hrvatska skupina, koliko po svom sadržaju, toliko po svojoj distribuciji unutar otočnog kopna, obale i akvatorija.

Prvo što se može neprijeporno konstatirati jest da se među leksemima za obradive čestice na zadarskim otocima ne može izdvojiti nijedan koji je iz dalmatoromanskog sloja. Iz te se činjenice može izvući više zaključaka:

5.3.1. Stanovništvo koje su Hrvati zatekli na otocima u trenutku dolaska nije se uopće ili se samo djelomično bavilo poljodjelstvom, pa su Hrvati, kao

⁷ Opsežan prikaz distribucije ovog toponima s rezultatima terenskog istraživanja vidjeti: A. R. F i l i p i, 1984, "Hidronimija zadarskih otoka", *Onomastica jugoslavica*, XI, Zagreb, 111-154.

⁸ Mjesto u zidu s vratima ili bez njih za čuvanje (vrijednih) stvari.

⁹ U svakom slučaju, može se očekivati da su iz ovog razdoblja mnoga imena otoka i naselja (*Ist*, *Iž*, *Rava*, *Sale*, *Sestrunj*, *Škarda*...), te neki toponimi i apelativi, koji se dosta često ponavljaju u različitim varijantama (*škar/šker*, *Omiš*, *Ser*).

kontinentalci i ratari, svojim poznatim i sebi razumljivim leksikom prekrili tragove do tada postojećih toponimskih likova za obradive površine. Ova činjenica ne isključuje prisutnosti Romana na otočnom kopnu, budući da su se neki, očito romanski oronimi, sačuvali do danas (*Klunda, Kaštel, Košljin, Lovreć, Plat, Parsura, Stumulj*, npr.).¹⁰ No, ipak ne u tolikom broju da bi se ugrozila ova polazna teza. S druge strane, dokumentirane dalmatske potvrde na obali i u podmorju (*trata, sika, mel, vala*) neprijeporno govore o pretežitom interesu Romana za obalu i ribarstvo. Situacija je bitno različita na velikim jadranskim otocima (posebno na Krku), na kojemu je sve do početka XX. stoljeća živjelo stanovništvo romanskog izričaja.

5.3.2. Porfirogenetova tvrdnja da su zadarski otoci u X. stoljeću, u trenutku njegova posjeta, bili nenastanjeni - a nju preuzima i Skok - već je davno u znanosti osporavana i osporena.¹¹ Naša grada također, vjerujemo, ide u prilog tom osporavanju. Naime, iz prisutnosti/odsutnosti romanske i slavenske grade i njezine distribucije proizlazi da je odmah došlo do podjele za koju je sve bilo pripremljeno i prije dolaska Hrvata, jer su Romani bili pretežito orijentirani na more i kontaktnu zonu more/obala. Već spomenuti romanski leksemi u toj zoni i na otočnom kopnu izvan zone obradivih površina (*plat, marta, ruta, šipnata, sakatur, mir*) na tu činjenicu nedvosmisleno upućuju. Budući da je Romana s otoka potpuno nestalo, njihov leksik u toponimima mogli su prenijeti do naših dana samo živi i u tom trenutku jedini postojeći stanovnici otoka - dakle Hrvati. Kako je pisani i kartografski način prenošenja poruka za to razdoblje gotovo isključen, ova činjenica podupire tezu, ne samo o neprekinutom kontinuitetu napučenosti otoka, već i o njihovom ranom naseljavanju Hrvatima. Dodatno bi je mogla osnažiti etimologijska proučavanja starih praslavenskih leksema s otoka, koji su zasvjedočeni vrlo rano na najširem slavenskom prostoru (*bok, dol(ac), draga, dub, gaj, gračina<grad, gruh, jezero, kal, laz*, itd.).

¹⁰ U načelu oronimi bolje konzerviraju starija jezična stanja od toponima u ravnici. Iako je otočni vrh kamenit i bez veće praktične vrijednosti u poljoprivredi, pa se tako nalazi po strani svakodnevnih ljudskih potreba i ljudske nazočnosti, njegova značajna uočljivost, strateška vrijednost i ponekad kulturni karakter, određuju mu u toponomastici, slično kao i hidronimima, jedno od najvažnijih mjesta. Ova se važnost često poistovjećuje sa stupnjem jezične starosti.

¹¹ M. S u i ć, 1974, "Zadarski otoci u antici", *Zadarsko otočje - zbornik*, Zadar, Str. 61-62; Ž. M u l j a ć i ć, 1970, "Toponomastičke dileme", *Godišnjak ANUBiH*, knj. VII, Sarajevo, str. 133-140; i s t i, 1971, "Iz otočne toponomastike", *Čakavska rič*, II, Split, str. 20; A. M. S t r g a ć i ć, 1949, "Neka toponomastička i topografska pitanja Dugog otoka", *Starohrvatska prosvjeta*, III serija, sv. 1, Zagreb, str. 87-102; A. R. F i l i p i, 1959, "Kretanje broja stanovništva zadarskog otočja", I. dio, *Radovi IJAZU u Zadru IV-V*, Zagreb, str. 282; B. F i n k a, 1968, "Prilozi studiji i Dugom otoku", *Starohrvatska prosvjeta*, III. serija, sv. 10, Zagreb, str. 168.

5.3.3. Prisutnošću Venecije u hrvatskim krajevima i na zadarskim otocima, ali i ranijim kontaktima s drugom obalom, posebno s Ankonom,¹² dolazi do nove simbioze koja je u svojoj realizaciji bitno različita od one romansko-slavenske. Naime, u tom trenutku zadarski su otoci već napučeni hrvatskim stanovništvom i definiranim naseljima u unutrašnjosti otoka. Novog administratora i njegove građane prvenstveno zanima more, trgovina morem i ribolov. On dakle ne ulazi na kopno, osim posredno, preko vlasnika ili zakupaca otočnih površina. To znači da ni svojim stanovništvom, a prema tome ni svojim jezikom ne nadslojava postojeći demografski i jezični sloj, već ga samo dotiče. Jezičnom terminologijom kazano novi jezik ne funkcionira kao superstrat u odnosu na postojeći supstrat, već kao adstrat. Naime, iako je broj općih italijanizama i venecijanizama u čakavskom leksiku golem (taj utjecaj nije tako značajan u fonologiji, tvorbi, još manje u sintaksi), on nije takav da dovodi u pitanje, na bilo kojoj razini jezične analize, čakavski i hrvatski identitet otočnog stanovništva. Ne može se reći da aloglotski element nije prisutan u ukupnom toponimijskom korpusu,¹³ ali prema kriteriju ovog izbora (potvrde na tri otoka i više), samo je na obalnoj crti i u podmorju okurencija takva da se može govoriti o iznimno jakom utjecaju.

Međutim, ono što najčvršće podržava tvrdnju da je riječ o adstratu jest sama distribucija upotrebljenih talijanskih apelativa i zemljopisnih termina u prostoru. Isto kao što je to bio slučaj s prvim romanskim slojem, nijedan od ovih likova ne nalazi se na obradivim površinama otočnog kopna. Svi su pod morem ili na samoj obali. To kazuje da se interes novih kolonizatora i korisnika litorala nije ozbiljno pomakao dalje od obale i podmorja, dalje od djelatnosti koje su za taj dio litorala i akvatorija vezane.

Naime, na ovom dijelu obale distribucija upotrebljenih likova ne ostavlja nikakvih dvojbi o razmjerima utjecaja. *Punta* je potvrđena na svih 13 otoka, *mul* na 11, *brak* na 11, *sika* na 10, *vala* na 8, *porat* na 7, itd. Njihova okurencija o tome još rječitije svjedoči. *Punta* se javlja u 360 toponomastičkih sintagama, pa je apsolutno najzastupljeniji zemljopisni termin u otočnoj tvorbi. Slično je s *brakom* (101), *mulom* (81), *valom* (44), *sikom* (30), *portom* (22), itd... Taj pritisak (i

¹² Dvije uvale u ovom arealu dobile su svoja imena upravo zahvaljujući toj činjenici: *Jakinska* (Molat) i *Jakinščica* (Pag). Prema našem mišljenju i ime uvale *Krijal* (Premuda) stoji u vezi s prisutnošću Jakina. Naime sv. Kirjak je njihov patron, a upravo se crkvice s ovim titularom nalazi u dnu spomenute uvale na Premudi.

¹³ Prema našim aproksimativnim proračunima, on iznosi oko deset postotaka. Ovaj se postotak odnosi samo na r a z l i č i t e lekseme, potvrđene u toponimiji zadarskih otoka, a ne na njihov ukupan broj. Druga je bitna karakteristika aloglotskog elementa da su leksemi potvrđeni u toponomastičkoj akceptiji redovito apelativi iz svakodnevnog govora (*baštijun*, *cimitar*, *kalun*, *kantun*, *katrida*, *kanđela*, *lancun*, itd.).

potreba) bili su toliko snažni da su italijanizmi u nekoliko stoljeća kontinuirane prisutnosti potisnuli u zaborav i u toponimiju¹⁴ već uspostavljene hrvatske zemljopisne termine za pojedine referente na obali. Ilustrativan je primjer rta, koji danas više ne postoji u govoru zadarskih otoka, ali potvrde u toponimiji ne ostavljaju nikakvu sumnju o njegovoj leksičkoj vrijednosti u prošlosti: *Arat, Artac, Artak, Artić, Artina, Činjarat, Hrt, Hrtić, Narat, Podarti, Podartine, Prdartinu, Podrati, Posjarat, Rat, Sinjarat, Suharat, Škaminjarat, Uvarat, Varat, Vrat, Zahrta, Zarat*.

5.3.4. Današnja nazočnost romanskog elementa u zadarskootočnoj toponimiji ostvarivala se različitim povijesnim okolnostima i rezultirala u procesu "nametanja" različitim postupcima. Općenito se može reći da prvu skupinu leksema predstavljaju likovi koji nastavljaju - preko dalmatskog - kontinuitet romanske prisutnosti na moru i obali još od vremena rimske kolonizacije. Oni se bez poteškoća integriraju u sustav novih imenodavaca i nastavljaju živjeti u istim ili neznatno izmijenjenim formama. Takvi su: *trata, sika, mel* (pod morem i na samoj obalnoj crti) i *mir, mavar, plat, mrta, ruta, skrača, šipnata* (na kopnu uza samu obalu).

Karakteristika je druge skupine već spomenuto "uvodenje" novih, aloglotskih zemljopisnih termina za već postojeće hrvatske. Reprezentativni primjeri ovoga procesa su hrvatski zemljopisni termini *arat/rat, pesak, luka (bok i draga), vrata*, koji sustavno bivaju zamijenjeni talijanskim: *punta, sabun, porat, vala, stret/štret*.¹⁵ Da je riječ o zamjeni vidi se i po tome što se aloglotske jedinice ponašaju i kao apelativi i kao toponimi, što znači da još nisu u svim kontekstima samo toponimi, dok su stariji, hrvatski leksemi, svi prešli u klasu toponima. Još je ilustrativniji primjer postojanje tautoloških tvorbi iz kojih evidentno proizlazi da novi imenodavac nije razumio značenje starijeg geografskog termina ili toponima: *Luška Vala, Punta Arta, Vala o Drage...* Leksičkih dubleta nema na obradivim površinama otočnog kopna.

Treću skupinu predstavljaju potpuno novi leksemi. Oni nisu dio inventara prethodnog romanskog sloja, niti zamjenjuju postojeće hrvatske. Oni su nasušna potreba novog stanja, orijentacije na more i pomorske djelatnosti, te nužda da se

¹⁴ Proces toponimizacije usko je vezan uz gubitak ili zaborav značenja. Zato bi se uvjetno moglo reći da su "toponomastičniji" oni likovi kojima se značenje teže može dokučiti, razumije se, apstrahirajući na ovoj razini analize, etimologijska istraživanja.

¹⁵ I *punta* i *vala* i *porat* neprijeporno postoje u svom latinskom izvornom obliku i prije dolaska Venecije u naše krajeve. No od toga časa dolazi do posvemašnje generalizacije u upotrebi.

sve konfiguracije jezično označe. Takvi su likovi: *brak, mul, pošta, školj, škver* i *škrevada*¹⁶ (na moru), *kava, padrara*,¹⁷ *magazin, sakatur*¹⁸ (na otočnom kopnu).

6. Zaključak

6.1. Kao što proizlazi iz analize, najznačajnija skupina likova dolazi izravno iz svijesti i jezičnog iskustva novih nastanjivača otoka. Ovi novi stanovnici, posljednji u povijesnom slijedu, postupili su kao i svaki etnos kad stupa u novi životni prostor. U jezičnom fundusu zajednice oni su potražili lekseme koji su im trebali i čija su značenja poznavali. Naše je mišljenje da Hrvati koji dolaze na zadarske otoke predstavljaju homogenu etničku skupinu. Naime, prateći okurenciju i rasprostranjenost toponomastičkih riječi ustanovili smo da je njihova glavnina potvrđena na većini otoka u istom ili neznatno prilagođenom obliku. Ako isključimo nenastanjene Lavdaru u Tun, pretpostavka se čini još uvjerljivijom. Slika rasprostranjenosti izgleda ovako: *bok, draga, garma, lokva, vrh* (na svih jedanaest nastanjenih otoka); *dolac, kuća, ograda, vrtal, voda* (na deset); *japlenica, kamen, ravan* (na devet); *glava, grba, gomila, polje, prislik, put, sad, straža* (na osam), *dugača, gumno, jezero, kraj, križ, njiva, ponikva, žal* (na sedam). Svakako da o toj homogenosti svjedoče i nešto slabije zastupljeni leksemi: *dvor, garina, jama, klanac, krug, laz, maslina, rt, skrača, skalja, tanak, tars, vol, vrata, vrulja* (na šest) i *krava, kus, liha, luka, osik, pudarica i studenac* (na pet).¹⁹

Da tu homogenost bitno ne ugrožava preuzimanje, nasljeđivanjem, pritiskom ili nuždom, aloglotskih riječi, pokazat će, prema istom kriteriju izlučeni raniji i kasniji romanizmi. Na više od polovice otoka potvrđeni su dakle: *punta* (na svih trinaest), *brak i mul* na jedanaest, *sika* na deset, *konal, marta, porat* i *trata* na sedam, te *plat* na šest. Unatoč velikoj okurenciji i značajnom arealu

¹⁶ *Škrevada* (ZV), *Škrivada* (LA), *Skrivadica* (IS), *Škrovada* (Kornati), ukupno desetak potvrda od Zirja do Ista. Izosemični hrvatski korespondenti bili bi *Lopata* ili *Zaglav*. O semantičkom vrijednosti lika *škrovada* vidjeti: V. S k r a č i ć, 1991, "Reambulacija Skokovih toponima na otocima sjeverne Dalmacije", *Onomastica jugoslavica*, XIV, Zagreb, 21-28.

¹⁷ Čini se nevjerojatnim da otočani nisu imali domaću riječ za vadenje kamena, a čak dvije strane sačuvane su u toponimiji (*padrara* i *kava*). Treba se nadati da će se dijalektološkim istraživanjem doći do saznanja o postojanju hrvatskog leksema. Na takvo očekivanje upućuje hrvatski apelativ (i toponim) *japnenica/japlenica*, jedini u upotrebi na vanjskom i srednjem nizu otoka. Ugljan (u unutrašnjem nizu) poznaje *Franžu* u istoj semantičkoj akcepciji.

¹⁸ Za pokušaj etimološke i semantičke interpretacije ovoga lika vidi: V S k r a č i ć, 1991, 21-28.

¹⁹ Još temeljitiji popisi sigurno bi na vidjelo donijeli i nove potvrde.

rasprostranjenosti, relativno mali broj novih leksema ne ugrožava predominaciju domaćeg, hrvatskog elementa.

6.2. Pokušamo li građu dobivenu prema istom kriteriju podijeliti u semantičke sfere i vidjeti što je u svijesti imenodavaca pokrenulo onosemasiološke postupke, lako ćemo razabrati što su "vidjeli" na krševitom prostranstvu zadarskih otoka i u kojem je pravcu bio usmjeren njihov interes.

To je prije svega bilo sâmo tlo, njegov izgled, sastav i karakter. Potvrde s više od polovice otoka to jasno ilustriraju: *bok, brak, dolac, draga, garma, glava, grba, jama, jezero, kamen, klanac, konal, kraj, krug, lokva, mrtva, plat, prislik, punta, ravan, rt, sika, skrača, straža, školja, tanak, vrata, vrulja, vrh, voda* i *žal*.

Na drugom mjestu su djelatnosti i termini vezani uz njihovo postojanje i obavljanje. Unutar ove skupine prvenstvo drži poljodjelstvo, dok su stočarstvo i ribarstvo jedva predstavljeni u likovima toponima (samo *vol* za prvo i *trata* za drugo). S poljodjelstvom u vezi stoje ovi leksemi: *dugača, garina, gumno, laz, maslina, njiva, ograda, polje, ponikva, sad, tars, vrtal*. U ovu skupinu se implicitno uključuju i artefakta: *dvor, gomila, japlenica, križ, kuća, mul, porat* i *put*.

Preostali leksemi, naročito oni antroponimijskog postanja: *Ivan* (4), *Lovre* (3), *Marko* (4), *Martin* (3), *Mavar* (5) i svi koji su potvrđeni na manje od polovice otoka, bez poteškoća se uključuju u jednu od dviju velikih klasa.

*Vladimir Skračić: TYPICAL TOPONYMICS OF THE ZADAR ISLANDS**S u m m a r y*

On the basis of the toponomastic materials collected in 13 Zadar islands, both of the outer and inner chains, the author attempts to isolate the most frequent semantemes: of 5000 recorder forms, only those are considered as are attested for 3 or more islands. This appears to be a sufficient number of attestations for generalizations of a part of toponomastic characteristics of the group. The method has isolated 165 units for analysis. Only basic semantemes are considered, without determinants.

Analysing the corpus acquired in this manner, the author shows that the sea, although fatally influencing the life of the islanders, has not the place in toponymic confirmation as might be expected - at least as regards their number - and that the name giver was most frequently motivated by the inherent and easily observable characteristics of the referent, and less frequently by some other possible reason (e. g. performing of an activity). It is evident that the land part of the island has important advantage in that situation.

A strong connection exists between linguistic and socio-economic determination of the population and the distribution of the toponymic forms. This connection is shown in various ways. Large number and great frequency of toponymics relating to agriculture point unambiguously to the dominant interest of the island population for this kind of activity, while poor representation of Croatian lexemes under the sea and the coastal line shows that, to them, the sea had for long centuries been a large and threatening unknown. On the other hand, the toponomastic materials along the shore and under the sea show that it was precisely the shore and the sea that represented the most important *locus* in the life of the Romance population, both before and after the arrival to the islands of the Croats. Summarizing the distribution achieved by means of the approach outlined above the following rule can be suggested for the Zadar islands: the majority of toponymic forms is of Croatian origin, the toponymics occur on land and relate to agriculture. The minority of the toponymic forms is of foreign origin (most frequently Romance), they are very frequent, are attested along the shore or under the sea, and are connected with fishing and seamanship.